

ANOTACE KNIHY:

Jan Průcha

ALTERNATIVNÍ ŠKOLY A INOVACE VE VZDĚLÁVÁNÍ

Kniha, kterou jsem si vybrala, vyšla ve svém druhém aktualizovaném vydání v roce 2004 a podrobně se věnuje problematice alternativního vzdělávání dětí nejen u nás, ale zejména v dalších zemích Evropy a v USA. Tato kniha navazuje jako upřesňující materiál na autorovo předchozí dílo *Alternativní školy* z roku 1996, a už nepojednává jen o formách alternativního vzdělávání, ale více pozornosti věnuje hlubšímu zamyšlení nad otázkami jako například ...ke kterým změnám v edukaci dochází a zda jsou tyto změny prospěšné, potřebné, perspektivní, motivující aj. ...

V první kapitole (“Proč a jak se školství a vzdělávání mění”) Průcha nastiňuje typologii těchto změn (tj. člení je na změny v obsahu vzdělávání, ve struktuře vzdělávacích systémů, změny vyvolané vlivem tržní ekonomiky a privatizací vzdělávání, a konečně změny společenské a pedagogické povahy).

V dalším oddíle knihy (“Co jsou alternativní školy a pedagogické inovace”) se autor snaží být čtenáři průvodcem po terminologických úskalích této problematiky, v nichž, jak uvádí, se ztrácejí čeští i zahraniční odborníci. Jasně vytyčuje pro vlastní potřebu pojmy, s nimiž se v knize budeme nejčastěji setkávat. Také zde vysvětluje, z jakých hledisek a aspektů může být škola označována za alternativní a vzdělávací postupy za inovativní, které funkce alternativní školy plní ... Líčí něco málo z historie vzniku alternativního školství a seznamuje nás s klíčovými postavami tohoto období...

V kapitole třetí (“Typy alternativních škol”) stručně objasňuje typologii alternativních škol (klasické reformní školy, konfesní školy a moderní alternativní školy), a ke každému typu uvádí několik příkladů. V této kapitole mě zaujalo, že v Nizozemí funguje velké množství exemplářů různých směrů alternativního vzdělávání, oproti ČR, kde, jak se zdá, těmto druhům škol nejsme zatím (?) příliš otevřeni...

4. kapitola (“Soudobé alternativy a inovace ve vzdělávání”) se věnuje specifickým vzdělávacím koncepcím, kterým v ČR nejspíš nejsou považovány za zajímavé, nebo od nich již bylo upuštěno, zatímco v zahraničí mívají poměrně velký podíl na vzdělávání ... Jedná se o málotřídní a věkově smíšené školy (zastoupeny např. v Norsku celými 45 %), dále specificky německé Gesamtschule a Regelschule, o tzv. smluvní školy, magnetové školy, školy 21. století, aj. v USA, kde se podle Průchy i jiných odborníků školský systém potýká s velkými problémy a právě alternativní školy se v této zemi zdají být celkem úspěšným východiskem... Stručně je zde také vysvětlena zajímavá Friedmanova idea o systému vzdělávacích poukazů, pojem školy přesahující do okolí, školy bez ročníků, slovenská “škola dokorán”, ... Každá z těchto alternativ nese mnoho rysů těch ostatních, avšak spíše kuriózním nápadem na řešení problémů vzdělávacího systému je tzv. “descholarizace” neboli “odškolnění” amerického sociologa Ivana Illiche.

Kapitola “Kvalita a efektivnost alternativních/inovativních škol” se zabývá srovnatelností tohoto typu škol se školami standardními co do kvality nabízeného vzdělávání, a zde Průcha poukazuje na existující předsudek, že alternativní školy poskytují lepší úroveň vzdělání, aniž by to bylo podloženo výsledky výzkumů... Vysvětluje, proč je složité takový výzkum provést (co hodnotit, jak měřit kvalitu, jak vymezit efektivnost, jakou pozornost věnovat dalším ukazatelům,...). Seznamuje nás alespoň s výzkumem provedeným v USA, z něhož vyplývá, že se nedá jednoznačně určit, co zapříčiňuje méně příznivé vzdělávací výsledky veřejných škol... Zmiňuje se ještě o klimatu v obou typech škol a vyvozuje takový závěr, že v testech kvality lépe dopadají ty alternativní školy, v nichž učitelé uplatňují více autority vůči studentům, kteří jsou posléze disciplinovanější a dosahují lepších studijních výsledků...

V šesté kapitole (“Výzkumy alternativ školního vzdělávání v zahraničí”) se vrací k už dříve probraným typům alternativních škol a u některých uvádí výsledky a metodologii provedených

výzkumů. Často v nich dochází ke shodnému závěru, že jedním z největších negativ alternativních škol jsou vysoké nároky na učitele, kteří nejsou zatím dobře připraveni z vlastního vysokoškolského studia na tento způsob výkonu povolání...

Poslední kapitola (“Jaké je české alternativní vzdělávání?”) se konečně více věnuje aktuálním problémům současného školství u nás, Průcha víceméně shrnuje výsledky několika málo u nás provedených srovnávacích výzkumů kognitivních dovedností studentů zejména mezi programy Obecná a Základní škola (“Obecná škola v zrcadle pětiletého výzkumu” a “Kalibro”, které překvapivě docházejí k poměrně odlišným výsledkům, což si autor vysvětluje nedostatečnou validitou testů...). Rovněž se zabývá nálezy o klimatu třídy na základních školách (Kurelová + Hanzelková, 1996, Linková, 2000, a Havlínová, 2003, které se víceméně shodují v tom, že lepší atmosféra vládne v alternativních typech škol, je však možné, že toto lepší klima a s ním spojené menší snažení žáků může vést k horším studijním výsledkům studentů alternativních škol ve srovnání se studenty škol tradičních...).

Celkově na mě publikace působí dojmem, že alternativní vzdělávání je “horší” než to standardní, nebo možná spíše že se nás autor snaží o tomto přesvědčit. Zdá se mi, že záměrně akcentuje negativní výsledky těch několika málo provedených výzkumů a ty pozitivní spíše upozaduje... Je však možné, že vystihuje objektivní pravdu o alternativním školství, které snad skutečně není ve své současné podobě dostatečnou paralelou školství standardního, neřku-li dokonce jeho vhodnou náhradou, avšak osobně se domnívám, že je třeba dát inovacím šanci a neustále pracovat na jejich zlepšování, chceme-li držet krok s evropskou nebo světovou úrovní školství... Abych dílo jen nekritizovala, kniha mi určitě otevřela nové obzory, o alternativním školství jsem dříve moc nevěděla a spíše jsem patřila podle J.Průchy k “většině”, která vnímá alternativní školství nadšeně a nekriticky a automaticky je považuje za nejlepší možnost volby. Nyní si mohu vytvořit poučenější názor.

PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 2. vyd. Praha: Portál. 2004. 144 s. ISBN 80-7178-977-1.